

ANALÝZA

9. května 2018

Ubývá mladých podnikatelů, roste počet podnikajících seniorů

Podíl podnikatelů na celkovém počtu pracujících v ČR se snižuje. V roce 2017 dosáhl 17,1 %. Přesto stále patříme mezi země s jejich nejvyšším zastoupením v celé EU 28. Více než polovina podnikatelů má problémy spojené s jejich prací, nejvíce si stěžují na administrativní zátěž a opožděné platby.

Podle výsledků Výběrového šetření pracovních sil (VŠPS) dosáhl počet osob v hlavním zaměstnání v roce 2017 celkem 5 221,6 tis. To je vůbec nejvyšší počet v historii samostatné České republiky. K růstu počtu pracujících v posledních letech však přispívá hlavně zvyšování počtu zaměstnanců. Počet sebezaměstnaných včetně pomáhajících rodinných příslušníků vzrostl jen o 28,1 tis. především díky růstu počtu podnikatelů bez zaměstnanců, tj. osob pracujících na vlastní účet. Výsledkem tohoto vývoje je pokles podílu sebezaměstnaných na celkovém počtu pracujících. V roce 2017 dosáhl 17,1 %, a to je o 0,6 p. b. méně než v roce 2010.

Počet pracujících podle jejich postavení v hlavním zaměstnání mezi roky 2010 a 2017

v tis. osob

Pracující	Rok		Přírůstek/úbytek 2017/2010		Struktura podle postavení v zaměstnání v roce 2017 v %
	2010	2017	v tis.	v %	
Celkem	4885,2	5221,6	336,4	6,9	100,0
z toho:					
Zaměstnanci	4019,2	4327,6	308,3	7,7	82,9
Podnikatelé vč. pom. rod. přísl. v tom:	865,9	893,9	28,1	3,2	17,1
podnikatelé se zaměstnanci	178,1	163,8	-14,3	-8,0	3,1
podnikatelé bez zaměstnanců	658,3	705,5	47,1	7,2	13,5
pomáhající rodinní příslušníci	29,5	24,7	-4,8	-16,3	0,5

Zdroj: ČSÚ, Výběrové šetření pracovních sil

Mezi podnikateli převažují muži (více než dvě třetiny všech sebezaměstnaných), přičemž dominují v odvětvích jako je stavebnictví, zpracovatelský průmysl a sekce obchodu včetně oprav motorových vozidel. Značný je jejich počet i v odvětvové sekci profesní, vědecké a technické činnosti a v sekci informační a komunikační činnosti, ve kterých je často požadována vysoká úroveň formálního vzdělání. Ženy naopak převyšují počet mužů podnikatelů zejména ve vzdělávání a ve zdravotní a sociální péči. Jednoznačně převažují ženy mezi podnikajícími v sekci ostatní činnosti, do nichž jsou zařazeny např. kadeřnické, kosmetické činnosti, činnosti pro osobní a fyzickou pohodu, praní a chemické čištění.

ANALÝZA
Počet a podíl podnikatelů včetně pomáhajících rodinných příslušníků na celkové zaměstnanosti v jednotlivých odvětvových sekcích národního hospodářství v roce 2017

Podnikatelé vč. pomáhajících rodinných příslušníků	Celkem		Muži		Ženy		
	v tis. osob	podíl na celkové zaměstna- nosti v sekci v %	v tis. osob	podíl na celkové zaměstna- nosti v sekci v %	v tis. osob	podíl na celkové zaměstna- nosti v sekci v %	
Celkem	893,9	17,1	596,7	20,5	297,2	12,9	
z toho:							
CZ-NACE							
	sekce						
Zemědělství, lesnictví a rybníkářství	A	42,3	28,9	33,2	31,6	9,1	22,1
Zpracovatelský průmysl	C	105,9	7,3	87,4	9,1	18,5	3,8
Stavebnictví	F	162,7	41,5	158,0	44,2	4,7	13,8
Velkoobchod a maloob.; opr. mot. vozidel	G	125,6	20,9	82,1	29,6	43,4	13,5
Doprava a skladování	H	29,6	9,0	26,1	10,8	3,5	4,0
Ubytování, stravování a pohostinství	I	33,0	19,1	21,2	27,0	11,7	12,5
Informační a komunikační činnosti	J	35,0	23,5	30,8	27,2	4,2	11,7
Peněžnictví a pojišťovnictví	K	28,8	25,1	14,2	29,8	14,6	21,7
Činnosti v oblasti nemovitostí	L	19,7	46,5	13,2	65,0	6,5	29,5
Profesní, vědecké a technické činnosti	M	114,3	42,9	62,6	46,9	51,7	38,9
Administrativní a podpůrné činnosti	N	25,9	19,8	13,1	19,0	12,7	20,8
Vzdělávání	P	22,4	6,5	6,8	8,5	15,6	5,9
Zdravotní a sociální péče	Q	25,9	6,9	8,2	11,1	17,7	5,9
Kulturní, zábavní a rekreační činnosti	R	28,2	30,2	17,2	39,8	10,9	21,9
Ostatní činnosti	S	54,6	61,8	11,4	45,7	43,2	68,2

Zdroj: ČSÚ, Výběrové šetření pracovních sil

Naše populace, obdobně jako populace v ostatních evropských zemích, stárne, a to se projevuje i ve věkové struktuře sebezaměstnaných. Navíc je otázkou, zda jsou mladí ochotní podnikat v takové míře, jako tomu bylo v devadesátých letech.

Mezi roky 2010 a 2017 vzrostl počet sebezaměstnaných o 28,1 tis., a to zejména díky přírůstku podnikatelů po dosažení šedesáti let věku (41,2 tis.). Velký nárůst počtu podnikatelů byl i ve skupině pracujících ve věku 40–44 let, což souvisí s úrovní porodnosti v sedmdesátých letech. Úplně odlišná je situace podnikatelů ve věku do čtyřiceti let, jejichž počet od roku 2010 do roku 2017 klesl o 65,3 tis. Snížil se jak počet zaměstnavatelů v tomto věku, tak i osob pracujících na vlastní účet, tj. podnikatelů bez zaměstnanců.

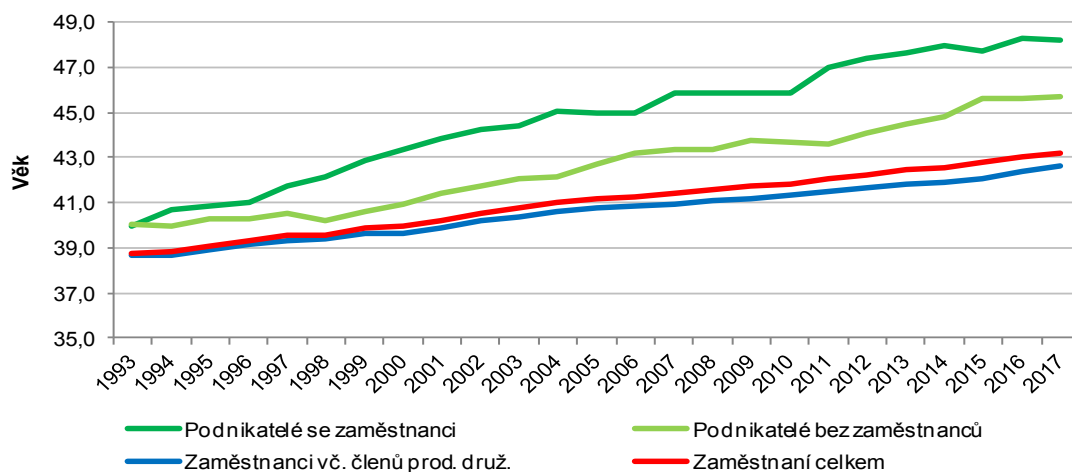
Z podrobnějších údajů je zřejmé, že od roku 2010 se snížil i podíl podnikatelů včetně pomáhajících rodinných příslušníků na počtu pracujících ve všech věkových skupinách s výjimkou padesátníků.

ANALÝZA
Přírůstek/úbytek počtu sebezaměstnaných mezi roky 2010 a 2017 podle věkových skupin

Ukazatel	Počet podnikatelů s/bez zaměstnanců vč. pom. rod. přísl. v roce 2017	Přírůstek/úbytek 2017/2010		Podíl sebezaměstnaných na celkové zaměstnanosti ve věkové skupině v roce 2017	Přírůstek/úbytek 2017/2010 podílu sebezaměstnaných ve věkové skupině
		abs. v tis.	abs. v tis.	v %	v %
Celkem	893,9	28,1	3,2	17,1	-0,6
Věková skupina					
do 29 let	75,8	-19,6	-20,5	9,2	-1,7
30 až 34 let	86,4	-29,9	-25,7	14,7	-1,9
35 až 39 let	117,6	-15,8	-11,9	16,6	-1,6
40 až 44 let	152,8	34,6	29,2	18,1	-0,9
45 až 49 let	131,0	2,0	1,5	19,5	-1,7
50 až 54 let	119,8	10,3	9,4	19,0	0,1
55 až 59 let	94,1	5,2	5,9	18,0	0,5
60 až 64 let	67,9	22,8	50,4	22,4	-2,1
65 a více let	48,6	18,4	61,1	38,0	-1,8

Zdroj: ČSÚ, Výběrové šetření pracovních sil

Neustálý růst průměrného věku pracujících potvrzuje proces stárnutí populace. To je zřejmé i z vývoje po roce 2010. Průměrný věk všech pracujících se zvýšil o 1,4 roku a v roce 2017 dosáhl 43,2 roku. Přitom vzrostl průměrný věk zaměstnanců o něco méně (o 1,3 roku na 42,6). Naproti tomu se průměrný věk podnikatelů se zaměstnanci zvýšil ve stejném období o 2,3 roku až na 48,2 roku a průměrný věk osob pracujících na vlastní účet o 2,0 roku na 45,7. Nejvíce se zvýšil průměrný věk pomáhajících rodinných příslušníků o 3,2 roku na 46,4. Údaje za tuto skupinu však mohou být ovlivněny nižším celkovým počtem těchto osob a z toho vyplývající větší výběrovou chybou.

Vývoj průměrného věku podle postavení v zaměstnání (1993 až 2017)

Zdroj: ČSÚ, Výběrové šetření pracovních sil

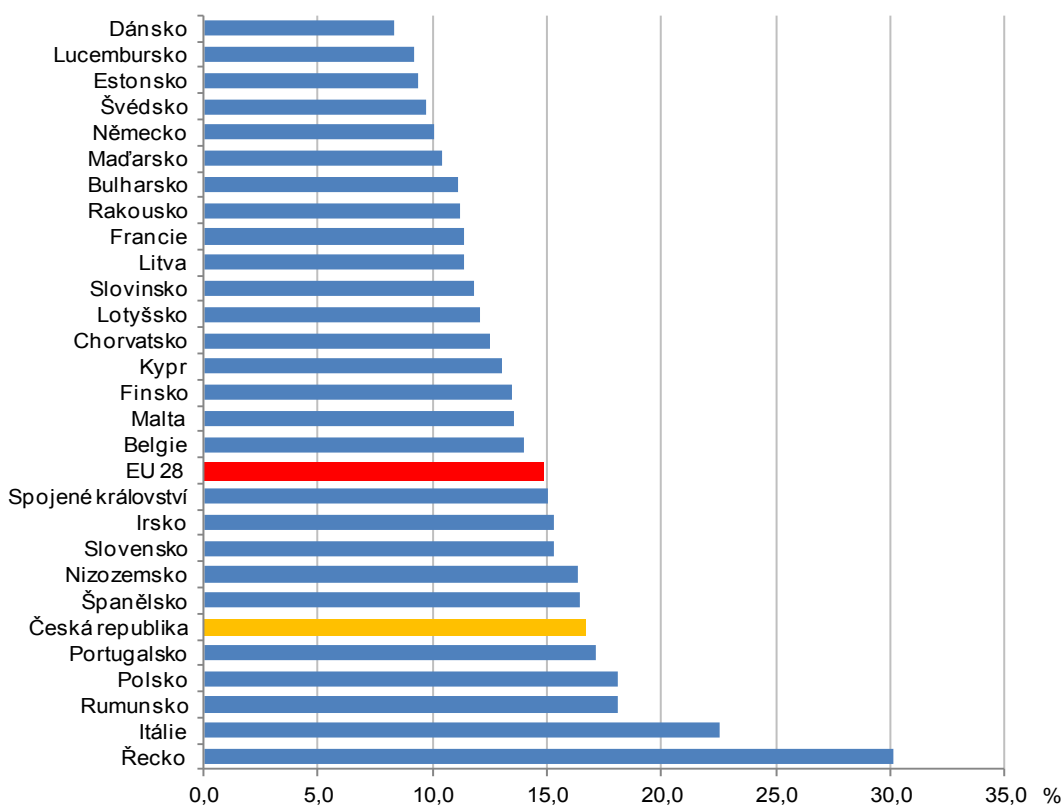
ANALÝZA

Výběrové šetření pracovních sil umožňuje kvantifikovat rozdíly v postavení v zaměstnání mezi jednotlivými zeměmi EU 28. Pro porovnání byl použit podíl podnikatelů bez pomáhajících rodinných příslušníků v roce 2016.

Podíl podnikatelů bez pomáhajících rodinných příslušníků na počtu pracujících dosáhl v roce 2016 za celou EU 14,7 %, ale v ČR, i přes jeho postupné snižování, dosáhl 16,6 %, a to je šestá nejvyšší hodnota ze všech členských zemí. S výjimkou Polska mají naši sousedé nižší podíl podnikatelů. Výrazně nižší má Rakousko a zejména Německo.

Nejvyšší podíl podnikatelů byl v Řecku, Itálii, Rumunsku, Polsku a Portugalsku. V Řecku pracuje velká část podnikatelů v produktivním věku v obchodu, v zemědělství a v odvětvích spojených s cestovním ruchem. V Itálii se často podniká zejména v obchodu a v profesních, vědeckých a technických činnostech. V obou zemích se jedná převážně o podnikatele bez zaměstnanců. V Rumunsku a Polsku vedle vysokého podílu podnikajících v zemědělství pracuje navíc značná část osob v primárním sektoru v postavení pomáhajících rodinných příslušníků. Vysoký podíl sebezaměstnaných v Portugalsku je podstatně ovlivněn velkým počtem podnikatelů bez zaměstnanců ve věku 65 a více let.

**Podíl sebezaměstnaných (podnikatelé s a bez zaměstnanců)
na celkovém počtu pracujících ve věku 15 a více let
v zemích EU 28 v roce 2016**

Zdroj: Eurostat, Labour Force Survey; propočet ČSÚ

ANALÝZA

V řadě odvětví je podíl podnikatelů v České republice jeden z nejvyšších v rámci EU. Podíl podnikatelů bez pomáhajících rodinných příslušníků v sekci ostatní činnosti byl v roce 2016 v naší republice vůbec nejvyšší z celé EU (EU 30,9 %, ČR 60,2 %) a druhý nejvyšší byl podíl v informačních a komunikačních činnostech (EU 15,3 %, ČR 23,9 %) a v peněžnictví a pojišťovnictví (EU 10,3 %, ČR 26,5 %).

Vysoký podíl podnikatelů byl v ČR v porovnání s EU 28 i v dalších odvětvích. Třetí nejvyšší podíl ze všech zemí EU byl v ČR ve stavebnictví (EU 27,3 %, ČR 40,2 %) a v profesních, vědeckých a technických činnostech (EU 32,2 %, ČR 45,6 %). Podíl podnikatelů v administrativních a podpůrných činnostech byl čtvrtý nejvyšší (EU 13,0 %, ČR 17,4 %), stejně jako v sekci činnosti v oblasti nemovitostí (EU 23,1 %, ČR 45,1 %). Vysoký podíl (celkově šestý nejvyšší) byl ve velkém odvětví velkoobchod, maloobchod a opravy motorových vozidel (EU 16,5 %, ČR 20,4 %).

Rozdíl mezi ČR a pěti zeměmi s nejvyšším podílem podnikatelů vyplývá především z velikosti primárního sektoru zemědělství, lesnictví a rybářství. Země z jihu Evropy a Polsko se vyznačují vysokou zaměstnaností v tomto sektoru, a navíc podstatná část pracujících je v postavení podnikatelé. Naopak, při nízkém celkovém počtu pracujících v této sekci byl v naší republice spolu se Slovenskem zaznamenán i vůbec nejnižší podíl podnikatelů.

V roce 2017 byly v rámci VŠPS zjišťovány podrobnější údaje o skupině sebezaměstnaných v hlavním zaměstnání v ad hoc modulu (AHM 2017), který byl povinný pro všechny členské země EU. Jeho součástí byly i otázky umožňující komparaci skupiny podnikatelů (se zaměstnanci a bez zaměstnanců bez pomáhajících rodinných příslušníků) se skupinou zaměstnanců. Údaje byly šetřeny při první návštěvě bytové domácnosti a převáženy na demografická data za celý rok 2017. Referenční období bylo dvanáct kalendářních měsíců. Rozdílný způsob zjišťování a převažování ovlivnily výsledky AHM 2017 v porovnání s výsledky standardního VŠPS minimálně a údaje lze proto kombinovat ve vzájemné vazbě.

Převážná část našich podnikatelů má nejméně dva klienty. Z celkového počtu 852 tis. zjištěných odpovědí (včetně 16 tis., kteří v minulém roce neměli žádného klienta) jich mělo pouze jednoho klienta 58,4 tis. podnikatelů. Nejčastěji tito podnikatelé pracovali ve službách a prodeji.

Podnikatelé s alespoň dvěma klienty byli dále dotazováni, jestli v jejich případě bylo alespoň 75 % příjmů od jednoho klienta. Kladně odpovědělo 103,4 tis. osob. Nejčastěji takto odpověděli řemeslníci a opraváři a dále specialisté. Tomu odpovídá i struktura odpovědí podle odvětvových sekcí. Nejvíce těchto osob pracovalo ve stavebnictví, ve zpracovatelském průmyslu a v profesních, vědeckých a technických činnostech. Počet podnikatelů, jejichž příjem byl úplně nebo alespoň ze 75 % závislý na jednom klientovi, tak dosáhl 162 tis., a to je 19 % všech podnikajících.

V rámci AHM 2017 byly také zjišťovány důvody, proč se respondent stal podnikatelem. Převažující část podnikatelů (téměř 60 %) uvedla, že se jim naskytla vhodná příležitost (267 tis.) nebo že je podnikání obvyklé v oboru, ve kterém pracují (241 tis.). S odstupem respondenti uváděli, že chtěli mít volnou pracovní dobu (96 tis., tj. 11 %). Tento důvod často uváděli

ANALÝZA

podnikatelé v profesních, vědeckých a technických činnostech. Jen o málo méně osob (90 tis., tj. 10,5 %) se stalo sebezaměstnanými z blíže nespecifikovaného jiného důvodu. Vesměs se jedná o dobrovolné rozhodnutí respondenta. Jako hlavní důvod udržení tradice rodinného podnikání uvedlo 37,5 tis. osob (více než 4 %).

Podstatně méně byly uváděny odpovědi, ze kterých vyplývá, že respondent byl přinucen okolnostmi podnikat. Práci jako zaměstnanec nemohlo najít 47 tis. podnikatelů, tj. o něco více než 5 % zjištěných odpovědí. Počet podnikatelů, kteří začali podnikat proto, že jejich původní zaměstnavatel požadoval, aby se stali sebezaměstnanými, činil pouze 22 tis., tj. necelá 3 % podnikatelů. Více bylo případů, že respondent byl přinucen začít podnikat z jiných důvodů. Bylo jich 55 tis., tj. více než 6 %. Tento důvod nejčastěji uváděli podnikatelé v sekci činnosti domácností.

Většina respondentů (56 %) se v průběhu jednoho roku setkala s nějakými problémy. Podnikatelé měli problém nejčastěji s nepřiměřenou administrativní zátěží a s opožděnými nebo neprovedenými platbami. Tyto důvody uváděli jak zaměstnavatelé, tak podnikatelé bez zaměstnanců. Z dalších důvodů byly čtenější tzv. jiné problémy související s podnikáním a nedostatečný příjem v případě nemoci. S nedostatečným příjmem měli problémy především řemeslníci a opraváři a pracovníci ve službách.

Počet podnikatelů (s a bez zaměstnanců) podle hlavního problému souvisejícího s jejich prací a podle hlavních tříd Klasifikace zaměstnání (CZ-ISCO) v roce 2017

v tis. osob

Podnikatelé vč. pomáhajících rodinných příslušníků	Hlavní problémy podnikatelů související s jejich prací							
	Celkový počet podnikatelů s problémem	1	3	4	5	6	7	8
Celkem	473,2	18,9	113,8	186,2	45,4	28,4	28,9	47,3
CZ-ISCO								
z toho hlavní třídy:								
Zákonodárci a řídicí pracovníci 1	44,6	1,0	14,4	20,0	1,4	3,1	1,7	2,6
Specialisté 2	63,5	2,9	10,7	32,8	2,5	2,6	4,6	6,9
Techničtí a odborní pracovníci 3	64,6	2,5	14,8	28,4	5,0	4,2	3,9	5,3
Úředníci 4	13,2	.	1,2	7,5	1,4	1,2	.	1,2
Pracovníci ve službách a prodeji 5	94,4	1,8	9,1	38,2	13,8	7,3	7,1	15,7
Kvalifikovaní dělníci v zemědělství 6	17,8	2,7	3,0	7,3	1,2	.	-	3,0
Řemeslníci a opraváři 7	144,8	6,7	53,7	41,3	16,6	6,8	7,7	10,9
Obsluha strojů a zařízení, montéři 8	26,8	.	6,6	9,5	3,6	1,9	2,8	1,7

Zdroj: ČSÚ, Výběrové šetření pracovních sil, AHM 2017

¹⁾ Vysvětlivky:

1 - Nedostatečný vliv na stanovení ceny práce	6 - Období finančních obtíží
3 - Opožděné platby nebo neprovedení plateb	7 - Málo práce
4 - Nepřiměřená administrativní zátěž	8 - Jiné problémy
5 - Nedostatečný příjem v případě nemoci	

Poznámka: V minimálním počtu respondenti uváděli jako problém nedostatečný přístup k prostředkům pro podnik (pouze 4 tis. osob – kód 2).

Oddělení informačních služeb – ústředí

Informace o inflaci, HDP, obyvatelstvu, průměrných mzdách a mnohé další najdete na stránkách

Českého statistického úřadu: www.czso.cz | tel.: 274 052 304, 274 052 425, e-mail: infoservis@czso.cz

ANALÝZA

Všichni pracující byli v AHM 2017 dotazováni, v jaké míře je jejich práce uspokojuje. Míra spokojenosti respondentů s jejich prací je obecně vysoká. Velmi nebo alespoň částečně bylo spokojeno v práci 94,2 % všech pracujících. Velmi spokojeni se svou prací byli zaměstnavatelé (97,1 %), ale spokojenost uváděly i další skupiny pracujících, a to jak pomáhající rodinní příslušníci, tak i podnikatelé bez zaměstnanců. V největší skupině zaměstnanců byl tento podíl nejmenší, přesto ale bylo spokojených 94 % osob.

Rozdíly mezi muži a ženami jsou velmi malé. Vůbec nejvíce spokojené jsou ženy na pozici podnikatelek se zaměstnanci (98,2 %).

Uspokojení z práce podle postavení v zaměstnání

Pracující	v %				
	Celkový součet zjištěných odpovědí	Velmi spokojen/a v práci	Částečně spokojen/a v práci	Spíše nespokojen/a	Nespokojen/a
Postavení v zaměstnání podle CZ-ICSE	Celkem				
Úhrnem	100,0	49,4	44,8	4,7	1,0
z toho:					
zaměstnanci	100,0	48,3	45,7	4,9	1,1
podnikatelé se zaměstnanci	100,0	60,7	36,4	2,8	0,2
podnikatelé bez zaměstnanců	100,0	53,3	42,0	3,7	1,0
	Muži				
Úhrnem	100,0	49,0	45,9	4,1	0,9
z toho:					
zaměstnanci	100,0	47,8	46,9	4,3	1,0
podnikatelé se zaměstnanci	100,0	58,9	37,8	3,0	0,2
podnikatelé bez zaměstnanců	100,0	52,5	43,4	3,4	0,7
	Ženy				
Úhrnem	100,0	50,0	43,4	5,4	1,2
z toho:					
zaměstnanci	100,0	48,9	44,3	5,7	1,1
podnikatelé se zaměstnanci	100,0	66,7	31,5	1,9	0,0
podnikatelé bez zaměstnanců	100,0	55,0	39,2	4,1	1,7

Zdroj: ČSÚ, Výběrové šetření pracovních sil - AHM 2017

Poznámka: Nejsou uváděny výsledky za pomáhající rodinné příslušníky, které mají nižší spolehlivost.

Vysokou míru spokojenosti pracujících se svým pracovním uplatněním potvrzují i údaje o tom, zda by podnikatelé raději pracovali jako zaměstnanci, a naopak, kolik zaměstnanců by raději podnikalo. Počet podnikatelů ochotných pracovat v postavení zaměstnance činil 83,2 tis., tj. téměř 10 % všech sebezaměstnaných bez pomáhajících rodinných příslušníků. Počet zaměstnanců, kteří by raději podnikali, byl vyšší (148 tis.), v relativním vyjádření je však velmi malý a dosáhl pouze 3,4 % všech zaměstnanců.

Ve většině hlavních tříd Klasifikace zaměstnání CZ-ISCO byl počet zaměstnanců ochotných podnikat vyšší než počet podnikatelů, kteří by raději pracovali jako zaměstnanci. Výjimkou jsou pracovníci ve službách a prodeji, kde je počet podnikatelů, kteří by rádi pracovali v pracovním

ANALÝZA

poměru vyšší než počet zaměstnanců uvažujících o podnikání. Obdobně je tomu i v hlavní třídě kvalifikovaní pracovníci v zemědělství, lesnictví a rybnářství, v tomto případě je ale rozdíl malý.

Počet podnikatelů a zaměstnanců, kteří by rádi změnili své postavení v zaměstnání

v tis. osob

Pracující	Podnikatelé, kteří by rádi pracovali jako zaměstnanci	Zaměstnanci, kteří by rádi pracovali jako podnikatelé	Rozdíl	
Celkem	83,2	147,7	64,5	
CZ-ISCO				
z toho hlavní třídy:				
Zákonodárci a řídicí pracovníci	1	1,5	6,9	5,4
Specialisté	2	9,6	23,7	14,1
Techničtí a odborní pracovníci	3	10,4	23,0	12,6
Úředníci	4	2,9	11,3	8,4
Pracovníci ve službách a prodeji	5	33,0	23,6	-9,4
Kvalifikovaní dělníci v zemědělství	6	2,2	.	-1,5
Řemeslníci a opraváři	7	20,0	23,5	3,5
Obsluha strojů a zařízení, montéři	8	3,6	25,5	21,9
Pomocní a nekvalifikovaní pracovníci	9	-	9,4	9,4

Zdroj: ČSÚ, Výběrové šetření pracovních sil, AHM 2017

Autor

Ing. Marta Petráňová, Ing. Bohuslav Mejstřík
Oddělení pracovních sil, migrace a rovných příležitostí, ČSÚ
Tel.: +420 274 054 357; +420 274 052 203
E-mail: marta.petranova@czso.cz; bohuslav.mejstrik@czso.cz